

1.01
Prejeto 3. 4. 2003

UDK 338(497.4)"1918"+338(437)"1918"

Jure Gašparič*

Vključevanje ozemlja Slovaške in Slovenije v gospodarski prostor novih držav leta 1918

IZVLEČEK

Prispevek obravnava proces slovenskega in slovaškega vključevanja v novi politični in gospodarski prostor leta 1918, po razpadu avstro-ogrske monarhije. Avtor se pri tem posveti problemom gospodarske narave, ki so temeljili na dejstvu, da sta tako Češkoslovaška kot Kraljevina SHS nastali z združitvijo enot iz različnih kulturnih, političnih in gospodarskih okolij. Na podlagi slovenskih in slovaških virov tako prikaže gospodarski položaj Slovenije in Slovaške ob koncu Avstro-Ogrske, transportne težave na trgih obeh novonastalih držav ter probleme, povezane z neizenačeno davčno politiko in oblikovanjem nove valute. Razpravo zaključí predstavitev dveh osnovnih narodnogospodarskih usmeritev (avtonomistične in centralistične), ki sta se kot odgovor na gospodarske probleme oblikovali tako v Sloveniji kot na Slovaškem.

Ključne besede: Slovenci, Slovaki, Kraljevina SHS, Češkoslovaška, gospodarstvo, gospodarska politika, narodno gospodarstvo

ABSTRACT

INTEGRATION OF THE TERRITORIES OF SLOVAKIA AND SLOVENIA INTO THE ECONOMIC REALITY OF THEIR NEW STATES IN 1918

The paper compares the process of the Slovene and the Slovak integration into their new political and economic realities after the disintegration of the Austro-Hungarian Empire. The economic problems of the two peoples were rooted in the fact that both Czechoslovakia and the Kingdom of SCS came into being through the unification of different cultural, political and economic environments. On the basis of the Slovene and the Slovak sources, the author presents the economic situation in Slovenia and Slovakia at the end of Austria-Hungary, transportation related difficulties on the markets of the newly founded states, as well as those arising from their non-harmonised taxation policies and the introduction of their new currencies. The paper concludes with the presentation of two basic economic orientations (the autonomist and the centralist) which took shape in Slovenia and Slovakia in answer to their economic problems.

Key words: Slovenian, Slovakian, Kingdom of the SCS, economy, economic policy, economic system, national economy

---

* Mladi raziskovalec, Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1, e-mail: jure.gasparic@inz.si.

Spremembe na političnem zemljevidu Srednje Evrope, ki jih je prinesel konec prve svetovne vojne, so usodno zaznamovale ta prostor. Nekdanja politična, kulturna in gospodarska velesila Avstro-Ogrska je razpadla, iz njenih ruševin pa so vzšle številne nasledstvene države, utemeljene na narodnem oziroma narodno integralističnem načelu. Slovensko ozemlje se je pri tem vključilo v novonastalo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, slovaško pa v Republiko Češkoslovaško. Obe imenovani novi slovanski državni tvorbi sta nastali z združitvijo enot iz različnih okolij - Češkoslovaška iz avstrijske in ogrske polovice rajne monarhije, prva jugoslovanska država pa je poleg pokrajin iz obeh delov monarhije združevala še Dunaju neposredno anektirano Bosno in Hercegovino ter dve prej samostojni kraljevini (Srbijo in Črno goro). Na ravni novih držav se je tako oblikoval nov politični, kulturni in gospodarski prostor, ki ni obetal hitre integracije in konsolidacije. Položaja Slovaške in Slovenije sta bila v tem procesu - kljub povsem drugačnemu izhodiščnemu položaju - v marsičem podobna.¹

Na Slovaškem, ki je sodila v ekonomsko nerazvito ogrsko polovico monarhije, je kot glavna narodnogospodarska panoga prevladovalo kmetijstvo. Šele v zadnji tretjini 19. stoletja se je na ozemlju Ogrske začela izgrajevati industrija. Zavoljo razvojnega zaostanka v primerjavi s Cislitvanijo je ogrska vlada podpirala mlado in razvijajočo se sfero gospodarstva s številnimi finančnimi injekcijami, z davčnimi olajšavami, z diskonti pri železniškem transportu in podobnimi vzpodbudnimi dejanji. Stopnja industrijske rasti je tako dosegala neverjetnih 7,3% na letni ravni, več kot kjerkoli v razvitejših deželah Evrope.²

Hitrost dohitevanja Zahoda je bila torej vredna občudovanja. Glede na zgoraj navedene podatke o stopnji industrijske rasti pa lahko domnevamo, da bi morala trajati vsaj še enkrat toliko časa, kolikor je trajala, da bi dosegla stopnjo razvoja zahodnega gospodarstva (če bi seveda razvoj zahodnega gospodarstva dosegal zmerne stopnje). Tik pred začetkom svetovne vojne je namreč slovaška industrijska produkcija na prebivalca dosegala 50% povprečne industrijske produkcije zahodnega gospodarstva.³ Šele to dejstvo nam v polni luči predstavi dejanski gospodarski temelj osrednjega srednjeevropskega področja - Ogrske, ki je kljub naglemu razvoju pomenil slabo popotnico za prihodnje čase. Sledila so vihrava leta vojne, nato pa razpad države in delitev njenega ozemlja med nasledstvene države. Najsevernejši del predstavljenega ozemlja - Slovaška je pripadel novi državi Čehov in Slovakov.

Mnogo bolj razvita Češka iz cislitvanskega dela monarhije je bila že pred vojno v precejšnji meri industrializirana. Leta 1910 je bilo v industriji zaposlenih 39,6% prebivalstva, v kmetijstvu pa 34,4%. Slovaški odstotki so bili pri industriji skoraj za polovico nižji (18,4%), pri kmetijstvu pa so bili skoraj dvakrat višji (62,6%).⁴

¹ Jure Gašparič, *Finis Austriae et Hungariae* (Razpad Habsburške monarhije in oblikovanje nasledstvenih držav - Republike Češkoslovaške in Kraljevine SHS), Prispevki za novejšo zgodovino, 2002, št. 3, str. 37-47.

² L'ubomír Lipták: *Slovensko v 20. stoletju*. Kalligram, Bratislava 2000, (dalje Lipták, Slovensko v 20. stoletju), str. 14; prim.: Jozef Faltus - Václav Pru, °cha: *Prehl'ad hospodárskeho vývoja na Slovensku v rokoch 1918-1945*. Vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1967, (dalje Faltus - Pru, °cha, *Prehl'ad hospodárskeho vývoja na Slovensku*), str. 11-13.

³ Lipták, Slovensko v 20. stoletju, str. 15.

⁴ Václav Pru, °cha, *Equalization of the Economic Levels Between Slovakia and the Czech Lands in the Years 1918-1989*. V: *Challenges of Economic History*, Budapest 1996, (dalje Pru, °cha,

Ekonomsko spajanje obeh delov bi bilo verjetno lažje, če bi se industrijsko razvito območje združilo s kmetijsko razvitim in intenzivnim območjem. Vendar že podatki o strukturi prebivalstva zanikajo tako prvo kot drugo domnevo. Na Slovaškem, ki je bila nerazvita kmetijska dežela, je bil hektarski donos kar dva in pol krat manjši kot na Češkem.⁵ Najpreprostejšo oznako združitve obeh delov je podal slovaški zgodovinar L'ubomír Lipták. Ozemlje Slovaške je "/.../" občutno zaostajalo za razvitimi deželami zahodne in srednje Evrope, ampak ni niti zdaleč spadalo med najbolj zaostala področja Evrope. Medtem ko so češke pokrajine bile nekakšno najvzhodnejše predpolje zahodne kapitalistične industrijske civilizacije, vendar stopnjo pod njenim vrhom, je Slovaška tvorila zahodno ločeno stražo te revnejše polovice Evrope, pri čem je po stopnji industrijskega razvoja malenkost višje."⁶

Slovenija je, enako kot Češka, sodila v Cislitvanijo - v razvitejši del nekdanje monarhije. A podobno kot na političnem polju je odtehtala tehtnica tudi na gospodarskem polju v prid Čehom. V Sloveniji si je namreč, kot na Slovaškem, večina prebivalstva služila kruh v kmetijstvu. Še leta 1931 je odstotek presegal 60%.⁷ Po drugi strani pa je bil položaj Slovenije, ne glede na navedeno dejstvo, mnogo boljši od slovaškega. Kajti v svojem "avstrijskem obdobju" je slovenska ekonomija zabeležila več pozitivnih vzgibov, ki so omogočili hitro in učinkovito industrializacijo. Zlasti je bila pomembna izgrajena prometna infrastruktura. Čez celotno ozemlje Slovenije je tekla Južna železnica, ki je povezovala Dunaj s pristaniščem Trst ter posledično slovenske dežele z razvitimi trgi. Velja tudi poudariti energetske preskrbljenost Slovenije ter splošno izobraženost prebivalstva.⁸ V energetskem pogledu je bila pomembna predvsem elektrarna Fala na Dravi v bližini Maribora. Leta 1913 jo je začela graditi Steiermärkische Elektrizitäts-Gesellschaft iz Gradca in za gradnjo priskrbela za skoraj dvajset milijonov kron sredstev. Za tedanje razmere energetske veleobrat je bil dograjen leta 1918. Po zapletih v zvezi z nostrifikacijo je v končni fazi dobavljal tok slovenskim mestom in gospodarstvu.⁹ Ob ključnih vzgibih gospodarskega razvoja pa ne smemo pozabiti na glavni gonilni dejavnik industrializacije - finančni kapital. Le zadostna količina le-tega, skoncentrirana v ustrezno razvitih bankah in ostalih ustanovah finančnega sektorja, je lahko porok napredka; in v Sloveniji so se institucije te vrste razvile že pred prelomom stoletij.

Equalization of the Economic Levels), str. 209. Prim. tabelo.

⁵ Prav tam, str. 208.

⁶ "(...) výrazne zaostávalo za vyvinutými krajinami západnej a strednej Európy, avšak nepatrilo ani zd'aleka medzi najzaostalejšie európske oblasti. Zatial' čo české kraje boli akýmsi najvýchodnejším predpolím západnej kapitalistickej industriálnej civilizácie, ale stáli o stupienok nižšie za jej špičkou, Slovensko tvorí zasa akoby západnú vysunutú stráž tej chudobnejšej polovice Európy, pričom na stupienku industriálnej súťaže je o máličko vyššie." - Lipták, Slovensko v 20. storočí, str. 15.

⁷ Spominski zbornik Slovenije : ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije. Ljubljana 1939, (dalje Spominski zbornik Slovenije), str. 544. Prim. tabelo.

⁸ Pismenost je na začetku 20. stoletja dosegala skoraj 90%. - Žarko Lazarević: Na južnih obzorjih : gospodarska izkušnja Slovencev v prvi jugoslovanski državi. Nova revija, april-maj 1995 (št. 156-157), (dalje Lazarević, Na južnih obzorjih), str. 190.

⁹ Elektrarna je tok prodajala tudi v Gradec. Jože Šorn: Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih 1918-1924, Ljubljana 1997, (dalje Šorn, Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih), str. 218-221.

Tabela : Deleži prebivalstva po posameznih gospodarskih sektorjih za leto 1921 (v odstotkih)

GOSPODARSKI SEKTOR	SLOVENIJA	KRALJEVINA SHS	SLOVAŠKA	ČEŠKA
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo	63,1	75,9	60,7	31,5
Industrija in obrt	16,5	9,8	17,4	39,7
Trgovina in denarništvo	3,7	3,2	4,1	6,3
Promet	4,7	1,9	3,5	5,4
Javne službe in svobodni poklici	4,5	3,5	5,0	5,9
Ostali in ljudje brez poklica	7,5	5,7	9,3	11,2
	100	100	100	100

Viri: Spominski zbornik Slovenije, str. 544; Pru, °cha, Equalization of the Economic Levels Between Slovakia and the Czech Lands, str. 209.

Treba je opozoriti, da se podatki za Češko in Slovaško nanašajo na vse prebivalstvo, podatki za Slovenijo in Kraljevino SHS pa na poklic družinskega gospodarja, saj podatki o vsem prebivalstvu za Slovenijo leta 1921 niso bili objavljeni. Zapisane številke za Slovenijo in Kraljevino SHS so zato nekoliko nižje, kot bi bile sicer, a vseeno omogočajo primerjavo. Prav tako opozarjamo, da podatki za Kraljevino SHS že vključujejo Slovenijo in se ne nanašajo zgolj na ostalo ozemlje nove države. Števila bi brez upoštevanja Slovenije bila za malenkost drugačna, vendar jih ob dejstvu, da je leta 1921 delež slovenskega prebivalstva Kraljevine SHS znašal 8,85% (Spominski zbornik Slovenije, str. 544), lahko štejemo za približek stanja v preostali državi.

Ko je agrarna, toda infrastrukturno dobro opremljena Slovenija stopila v novo politično stvarnost, je naenkrat postala njen najrazvitejši del. Nerazviti južni deli Kraljevine SHS svojega najsevernejšega dela niso dohajali.¹⁰ Nova država je bila tudi teritorialno manjša kot stara ter je predstavljala manjši trg. Kljub temu pa je bila gospodarska klima, vsaj v prvem razvojnem obdobju, za Slovenijo in njena podjetja pozitivna. Novi nerazviti trg je hlepel po industrijskih izdelkih in bil hkrati močno carinsko zaščiten. Po vojni se je namreč na ozemlju vse države uveljavila srbska carinska tarifa, ki je poznala visoke zaščitne carine na uvoženo blago.¹¹ V takih razmerah pa so seveda lahko podjetja, navajena ostre konkurence v stari Avstriji, uspela brez večjih težav.

Že tedanje - povojne analize gospodarske perspektive Slovenije v novi državi so poudarjale vse prej naštete prednosti. Komentator liberalno usmerjenega časnika Jugoslavija je denimo zapisal: "V prejšnji državni zvezi smo bili dežela, koje industrija je v povojih /.../; zdaj se naša industrija sicer tudi ni razvila do popolnosti, pač pa so naši sosedje v novi državni zvezi v tem oziru še daleko na slabšem od nas."¹² In ker Slovenija seveda ni imela avtarkičnega kmetijstva, ampak je bila vezana na uvoz prehranbenih artiklov iz južnih dežel Kraljevine SHS, je bila

¹⁰ Lazarevič, Na južnih obzorjih, str. 196.

¹¹ Prav tam, str. 197.

¹² Jugoslavija, 12. 6. 1921 (priloga), Gospodarska orijentacija Slovenije.

ob upoštevanju navedenega njena gospodarska usmeritev jasna. Deželo je bilo treba preoblikovati v industrijski center nove države.¹³ Silnim idejam pa velikokrat ni sledila konkretna politična in gospodarska akcija. Tako je bil industrijski razvoj v prvih dveh povojnih letih neznaten. Če le-tega spremljamo skozi uvoz strojev in strojnih delov, ugotovimo, da je pravi razvojni razcvet pomenilo leto 1922, ko je pomenil uvoz strojne opreme kar 5% celotnega državnega uvoza.¹⁴ Levji delež uvožene opreme je seveda pristal v Sloveniji.

Medtem ko so slovenski narodnogospodarski misleci morali dokazovati, da je kljub teritorialni izpostavljenosti najbolj smotrna izgradnja industrije v Sloveniji, so njihovi slovaški kolegi občutili, kako poteka podoben proces izgradnje državnega gospodarstva v praksi. Če rečemo, da je razvoj na Češkoslovaškem sledil "slovenskemu modelu", potem seveda velja, da se je industrijsko in infrastrukturno precej bolj razvita Češka razvijala v industrijski smeri (kot vsa leta do tedaj), Slovaški pa je bila usojena vloga kmetijskega oskrbovalca. Slednja je to zelo občutila v dvajsetih letih, ko jo je doletela deindustrializacija. Razvita češka industrija je namreč vztrajno izpodrivala slovaško, ki je bila še v povojnih in s češko ni mogla tekmovati.¹⁵ A kljub vsemu je Slovaška po stopnji gospodarskega razvoja počasi in na dolgi rok dohitevala Češko.¹⁶ V prvih povojnih letih (1920 in 1921) je bilo na Slovaškem na novo ustanovljenih 129 delniških družb, med njimi precej proizvodnih obratov.¹⁷

Prerez industrijsko najintenzivnejših panog v Sloveniji in na Slovaškem pokaže podobno sliko. V obeh primerih velja opozoriti predvsem na razvoj lesne industrije. Pogoji za slednjo so prav tako bili v obeh deželah podobni: zadostni naravni viri (gozdovi), ustrezno strokovno izobražena delovna sila, velike potrebe po tovrstnem materialu za sanacijo posledic vojne in eden ključnih momentov - izpad lesnih kontingentov pred vojno največjega izvoznika lesa Rusije. V ekspanzivni fazi sta bili v obeh primerih še rudarska industrija ter industrija gradbenega materiala. Nato pa veljajo za vsako deželo določene posebnosti. Pri Sloveniji opozorimo še na železarsko in tekstilno industrijo, pri Slovaški pa na pivovarsko, ki se je ob močni konkurenci češkega piva obdržala predvsem zavoljo visokih železniških tarif.¹⁸

Ena temeljnih težav, ki se je pojavila ob oblikovanju novega gospodarskega prostora, je bila v obeh primerih težava s transportom. Infrastrukturna nepovezanost novega trga je seveda krepko zmanjšala, včasih pa celo izničila konkurenčnost domačih podjetij. Kljub temu, da se je odprl novi trg, je bila pot do njega izjemno težka. In prav naloga nove državne transportne politike je bila ustvariti pogoje, v katerih bi enakopravno nastopala vsa podjetja, kjer bi torej podjetje,

¹³ Prav tam. Avtor članka je navajal tudi ugovore, ki so se pojavljali proti nameravani industrializaciji. Kot prvega je poudaril demoralizacijo, ki naj bi nujno sledila industrializaciji. Zavoljo duševnega zdravlja naroda bi bilo torej boljše, da bi še nadalje spodbujali kmetijstvo. Kot drugega pa je omenil izpostavljenost ozemlja Slovenije pri morebitnem vojaškem konfliktu.

¹⁴ Adolf Golia: *Industrija v Sloveniji*. V: *Spominski zbornik Slovenije*, str. 375.

¹⁵ Pru, °cha, *Equalization of the Economic Levels*, str. 210.

¹⁶ Slovaška je začela resnično in z večjo dinamiko dohitevati Češko šele po gospodarski krizi 1929-1933 ter nato nadaljevala s pospešeno ekonomsko rastjo vse do leta 1989. - Pru, °cha, *Equalization of the Economic Levels*, str. 210, 218-219.

¹⁷ Faltus - Pru, °cha, *Prehl'ad hospodárskeho vývoja na Slovensku*, str. 34.

¹⁸ Adolf Golia: *Industrija v Sloveniji*. V: *Spominski zbornik Slovenije*, str. 375; Faltus - Pru, °cha, *Prehl'ad hospodárskeho vývoja na Slovensku*, str. 33.

locirano na odročni lokaciji, zaradi tega ne imelo težav s konkurenčnostjo.¹⁹ Največji in najpomembnejši prevoznik v obravnavanem obdobju je bila seveda železnica. Vendar so vse njene prednosti v povojnem obdobju zasenčile številne slabosti: nepovezanost prog, težave s premogom, lokomotivami²⁰ in predvsem pomanjkanje železničarjev. Vse to se je, ob mnogih drugih državno pogojenih faktorjih, kazalo v izjemno visokih prevoznih tarifah, ki jih je uravnavala t. i. tarifna politika. O njej so že sodobniki vedeli povedati, "/.../" da je slučajnostna, za utripom gospodarskega življenja zaostajajoča /.../"²¹ Alternativna prevozna pot je bila po plovnih rekah in morju. Slovenija, katere del je v Avstriji gledal na Jadransko morje, je po znani rapallski pogodbi 12. novembra 1920 izgubila tretjino narodnostnega ozemlja, hkrati pa je utrpela tudi znatno gospodarsko škodo, saj je bila po tem odrezana od morja.²² V prevoznem pogledu je tedaj predstavljala veliko prednost reka Donava, ki je poceni povezovala Srednjo Evropo. Slovenskim predstavam o lastni srednjeevropski umeščenosti navkljub je tekla mimo nje. S konkurenčno Donavo je precej pridobila Slovaška in njeno pristanišče Bratislava, kar pa je bilo s stališča gospodarskega spajanja Slovaške s Češko nepomembno, saj je reka tekla mimo Češke. Slovaško gospodarstvo se je torej srečevalo z enakim problemom kot slovensko. Ko so carinske pregrade padle, so vzniknile nove - tarifne. Mirno jih lahko imenujemo posebna oblika carine.²³ Za izvoznika so seveda pomenile izjemno obremenitev, za šibkejša podjetja pa tudi zaščito pred proizvodi iz novopriključenega dela države.²⁴

V opisano situacijo skušajmo sedaj umestiti slovenskega in slovaškega podjetnika, ki sta si prizadevala poslovati na novem, razširjenem trgu. Hipotetični slovaški podjetnik je proizvajal in prodajal pivo, slovenski pa vino. Prvi ga je nameraval prodati na vzhodno Češko, drugi pa v Srbijo. Ne glede na neprijazne razmere in visoke prevozne tarife sta sklenila kupčijo, jo izpeljala in ustvarila neki prihodek. Grenki trenutek pa je nastopil, ko je bilo treba postaviti zaslužen na voljo državi. Ta si je, kakor vselej, odtegnila davek. Razumljivo polnjenje državne blagajne je kazila podoba neenakopravnega vrednotenja podjetij iz posameznih pokrajin, ki je spet krnila konkurenčnost na novem trgu. Tako je v Sloveniji veljal avstrijski davčni sistem, ki je seveda bil precej drugačen od davčne prakse v ostalih delih Kraljevine SHS. Ključna razlika je bila v tem, da so slovenski davčni zavezanci plačevali dohodnino, torej davek iz dohodka posameznika, ki ga v vzhodnih delih nove države niso poznali. V Srbiji prav tako niso poznali trošarine na vino. Prebivalci bivše Avstro-Ogrske, in posredno podjetja, so bili davčno bolj obremenjeni in posledično v neenakopravnem položaju s posamezniki in podjetji v

¹⁹ Imrích Karvaš: Sjednocení výrobních podmínek zemích českých a na Slovensku. Orbis, Praha 1933, str. 81.

²⁰ Po razpadu Avstro-Ogrske je v sukcesijskih pogajanjih nasledstvenih držav predstavljal poseben problem vojni park avstro-ogrskih železnic. Konferenci v Portorožu in na Dunaju sta 1921 odločili, da pripadejo vsi nerazdeljeni vlaki, ki so bili tedaj na ozemlju določene države, prav tej državi. - Josef Gruber: Dopravní politika, 1924, str. 103.

²¹ Črtomir Nagode: Naš promet. V: Spominski zbornik Slovenije, str. 408.

²² Jutro, 13. 11. 1920, Slovenija odrezana od morja in mora znova preobraziti svoje gospodarstvo.

²³ Faltus - Pru, ° cha, Prehl'ad hospodárskeho vývoja na Slovensku, str. 86.

²⁴ Tako situacijo lahko spremljamo na že navedenem primeru slovaške in češke industrije piva, ko je češki izvoz na Slovaško preprečevala visoka transportna tarifa. Po znižanju tarife pa se je na Slovaškem začel omenjeni proces deindustrializacije.

Srbiji in Črni gori.²⁵ Upošteva vse to moremo trditi, da je bil nastop na novih trgih dražji kot v stari monarhiji, le-ti pa so bili tudi bolj nedostopni. Slovaški pivovar je naletel na podobne težave. Na Slovaškem je še vedno veljal ogrski davčni sistem, ki je predvideval visoke pristojbine. To za časa Ogrske ni burilo duhov, saj je bila davčna morala nizka, organiziranost pobiranja davkov pa primitivna. V Češkoslovaški je nova vlada hitro opravila z davčnimi neplačniki in oblikovala učinkovit sistem polnjenja proračuna, na izenačenje davčnih obremenitev pa začasno pozabila.²⁶ Zveza slovaških industrialcev je še leta 1923 v svojem memorandumu na to opozarjala predsednika Tomáša G. Masaryka. Med drugim je tudi poudarjala težavo, s katero so se srečevali slovenski podjetniki - dohodnino. Pred združitvijo je le-ta veljala le na Češkem, nato pa so jo uveljavili še na Slovaškem.²⁷ Ugotovimo lahko, da je bila v obeh primerih davčna politika diktirana od tam, kjer je bila osredotočena politična moč, vsaj v prvih letih po vojni ne oziraje se na dejanske gospodarske potrebe. Pragi je ustrezalo, da plačuje dohodnino tudi Slovaška, Beogradu pa, da jo plačujejo samo prečanske dežele.²⁸

Težavam ob oblikovanju novega gospodarskega prostora se je pridružila še težava, povezana z razpadom starega. Hitri, relativno elegantni in učinkoviti politični ločitvi od Avstro-Ogrske očitno ni sledila tako enostavna gospodarska ločitev. Na staro državo so prebivalstvo novih nasledstvenih držav še dolgo spominjale podobe na avstro-ogrskih bankovcih, ki so krožili po ozemlju nekdanjega cesarstva. V vojni ruinirana avstro-ogrška državna ekonomija ni več mogla polniti dunajskega proračuna. Tako se je država financirala z zadolževanjem pri emisijski banki, ki je izdajala vedno nove in nove bankovce. Temu je, razumljivo, sledila velikanska inflacija. In takega razvrednotenega denarja nove države seveda niso želele sprejeti. Zato so uvedle t. i. valutno ločitev,²⁹ ko so označile vse bankovce nekdanje monarhije, krožeče po njihovem ozemlju, jih vzele za svojo valuto in leto začele postavljati na nove temelje oziroma na novo podlago. Na Češkoslovaškem je bila situacija enostavneje rešljiva, ker združeni pokrajini prejnista imeli svoje narodne banke in valute. Po štirih mesecih priprav je bil tako 25.

²⁵ Vladimir Murko: Državne in samoupravne finance v dravski banovini v l. 1918-1938. V: Spominski zbornik Slovenije, str. 474-475. Davčni sistem je bil izenačen šele 8. februarja 1928, ko je stopil v veljavo Zakon o neposrednih davkih. Na zahtevo srbskih poslancev je odpravil dohodnino, sicer moderen davek, ki je omogočal upoštevanje eksistenčnega minimuma in pravičnejšo obdavčitev. O parlamentarni debati k zakonu o izenačenju davkov prim.: Branislav Gligorijević: Parlament i političke stranke u Jugoslaviji 1919-1929. Beograd 1979, (dalje Gligorijević, Parlament i političke stranke), str. 253. V razpravi so se poslanci Kmečko demokratske koalicije ostro uprli vladnemu predlogu, da bi tudi po izenačitvi davkov prečanski kraji še eno leto plačevali dohodnino. Na koncu je obveljal vladni predlog, v katerem pa se je kompromisno povečal neobdavčljivi del prihodka. Žarko Lazarević: Vendarle poenotenje davkov. V: Slovenska kronika XX. stoletja 1900-1941, Ljubljana 1995, str. 330.

²⁶ CZ - A U T. G. Masaryka, MAR, Slovensko, kar. 1, sl. 2.

²⁷ Člani zveze so jasno poudarjali, da je Slovaška davčno bolj obremenjena od čeških dežel.

CZ - A U T. G. Masaryka, MAR, Slovensko, kar. 1. Sl. 1, memorandum Krajinske skupiny pre slovensko Ústředného svazu čl. Priemyselníkov v Bratislave, 5. 9. 1923. Po davčni reformi na Ogrskem 1909 je zakonodaja predvidela tudi dohodnino, vendar se tozadevni zakon ni izvajal vse do izbruha vojne. 1. 1. 1915 je nato sicer začel veljati, vendar v zelo okrnjeni obliki. Ob ustanovitvi Češkoslovaške je na Slovaškem tako veljal ogrski davčni zakon iz 1909. - Johannes Popitz: Einkommensteuer. V: Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 3. zv. (De Bosch-Kemper - Finanzausgleich), Verlag von Gustav Fischer, Jena 1926, str. 455-456.

²⁸ S prečani so v srbskih političnih krogih imenovali prebivalce iz jugoslovanskih dežel nekdanje Avstro-Ogrske, ki so živeli prek Save, Donave in Drine, gledano iz Beograda.

²⁹ T. i. žigovanje valut, ki so krožile na ozemlju novih držav, je kasneje zahtevala tudi senžermenska mirovna pogodba. - Šorn, Slovensko gospodarstvo v poprevarnih letih, str. 64.

februarja 1919 v državi sprejet zakon o ustanovitvi povsem nove valute - Češkoslovaške krone.³⁰ Jugoslovanska stvarnost je bila bolj zapletena. Po vojni so v državi krožile naslednje valute: v prečanskih krajih avstro-ogrsko krone, v Srbiji dinar, v Črni gori perper in v južni Srbiji bolgarski levi.³¹ Kronske bankovci so bili kmalu (v dveh poskusih) ožigosani. Potem ko se je 31. januarja 1920 še Narodna banka Srbije preoblikovala v Narodno banko Kraljevine SHS,³² so bili ustvarjeni vsi pogoji za oblikovanje nove enotne državne valute. Ob upoštevanju politične teže nekdanje Kraljevine Srbije je seveda razumljivo, da je to postal dinar. Kmalu nato se je porodilo vprašanje, kako obravnavati vrednostno relacijo vseh krožečih valut. Naravno je, da je bila notranja vrednost valut različna in zato je bilo treba določiti menjalno razmerje. Slovenci so o vrednosti krone razpravljali že v gospodarskem odseku Narodnega sveta konec oktobra 1918. Ekonomist dr. Milko Brezigar je računsko dokazoval, da dosega vrednost krone le šestino predvojnne vrednosti in da naj torej Država SHS prevzame (ožigosa) le toliko bankovcev. Politik dr. Ivan Tavčar pa je trdil, da si je treba prizadevati za prevzem al pari, torej 1:1.³³

Po oblikovanju jugoslovanske države so dejansko prevzeli 80% avstro-ogrskih kronske bankovcev. Nato so sledila pogajanja o tečaju dinar-krona. Čeprav so Slovenci zahtevali zamenjavo al pari, je zakon z dne 25. oktobra 1922 zakoličil relacijo 1:4.³⁴ Krona naj bi po kupni moči presejala to razmerje in s tem so bili prečanski krogi oškodovani za del premoženja. Spet moremo trditi, da je prevladal ekonomski interes tistih, ki so imeli politično moč. Kljub vsemu pa je bila uspešno izvedena valutna ločitev pogoj za nadaljnje normalno delovanje skupnega trga in sploh za normalno delovanje bančnega sektorja.

Smernice gospodarske politike so se, kakor smo že nakazali, v Sloveniji oblikovale v gospodarskem odseku Narodnega sveta, ustanovljenem avgusta 1918. Naloga odseka je bila pripraviti vse potrebno za uspešno delovanje načrtovanega novega enotnega slovenskega gospodarstva, skrbeti za aprovizacijo, obnovo Primorske ter reševati vsa vitalna vprašanja gospodarskega značaja.³⁵ Po osnovanju Narodne vlade SHS v Ljubljani pa so gospodarska vprašanja prešla pod pristojnost vlade, konkretno v delokrog njenih poverjeništev za trgovino in industrijo,³⁶ za prehrano, za finance, za promet, za javna dela in obrt ter za kmetijstvo.³⁷ S prvodecembrsko združitvijo so bile napovedane nove spremembe v vodenju in organizaciji slovenske gospodarske politike. A zgolj napovedane, saj združitev "/.../

³⁰ Štefan Horváth - Ján Valach: Pen, ť aŹnĳctvo na Slovensku 1918-1945. Alfa, Bratislava 1978, str. 23-25.

³¹ Ivan Slokar: Valutne razmere, devizna politika in bankarstvo. V: Slovenci v desetletju 1918-1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine (ur. Josip Mal). Ljubljana 1928, str. 553.

³² Šorn, Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih, str. 127.

³³ Prav tam, str. 62-63.

³⁴ To je določil že ministrski svet 13. 2. 1920. - Vladimir Murko: Državne in samoupravne finance v dravski banovini 1918-1938. V: Spominski zbornik Slovenije, str. 474.

³⁵ Jurij Perovšek: Slovenska osamosvojitve v letu 1918 : študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ljubljana 1998 (dalje Perovšek, Slovenska osamosvojitve v letu 1918), str. 108.

³⁶ Ne glede na ime poverjeništa so v njegov delokrog spadale tudi delniške družbe, zavarovalnice in regulativne hranilnice. - Šorn, Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih, str. 77.

³⁷ Perovšek, Slovenska osamosvojitve v letu 1918, str. 111.

ne kaže v delu gospodarsko upravnih ustanov /.../ še prav nobenega vpliva."³⁸ Šele spomladi 1919 je nastopil novi kurz, ki je nato značilno karakteriziral prvo jugoslovansko državo vso njeno kratko zgodovino. Vlada v Beogradu je začela centralizirati posle, med drugim je tudi nameravala podrediti ljubljansko gospodarsko poverjeništvu za trgovino in industrijo neposredno beograjskemu ministrstvu za trgovino in industrijo, kar ji je oktobra 1921 po močnem slovenskem odporu tudi uspelo.³⁹

Pričakovanja in izkušnje slovenskih narodnogospodarskih dejavnikov so poskrbeli za organiziran način prehoda gospodarstva v nove razmere. Na drugi strani Leithe (v ogrskem delu avstro-ogrske monarhije) pa so Slovaki, politično organizirani v Slovaškem narodnem svetu, organizacijsko in kadrovske povsem nepripravljeno čakali na gospodarsko samostojnost. Še več, njihov Narodni svet je bil celo brez lastnih finančnih sredstev, ki bi omogočila gradnjo državnega aparata. V teh ozirih so očitno vse prepustili češkemu Narodnemu odboru⁴⁰ in kasneje vladi v Pragi. Po ustanovitvi države je vrhovni oblastveni urad za Slovaško zasedel posebni minister, opolnomočen za upravljanje Slovaške, ki je deloval v Bratislavi.⁴¹

Eden najpomembnejših članov gospodarskega odseka Narodnega sveta je bil slovenski ekonomist dr. Brezigar. Svoje nazore, ki jih je zastopal na sejah odseka, je septembra 1918 objavil v delu Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Smoter knjige je pojasnil v predgovoru (v kolikor ga ni pojasnjeval že sam naslov), kjer je zapisal, da "Do sedaj nismo poznali slovenskega, še manj pa jugoslovanskega gospodarstva, a stojimo neposredno pred časom, ko si ga bomo morali sami zgraditi. Od nas bo odvisno, ali bo zgradba dobra ali slaba."⁴² Da bi bila zgradba dobra, je Brezigar analiziral vse veje tedanjega gospodarstva in zarisal potrebne korake. Oblikovanja skupnega jugoslovanskega trga tedaj še ni obravnaval. Na gospodarskem posvetu, ki ga je sklical gospodarski odsek Narodnega sveta 18. septembra 1918, je svaril pred nepripravljenostjo na bližajočo se prehodno dobo. Omenjal je, kako se evropske države tudi v upravnem smislu, z ustanavljanjem posebnih uradov in komisij za prehodno dobo, pripravljajo na gospodarske spremembe. Tudi Slovenci bi se morali tozadevno pripraviti in organizirati.⁴³ Na tem mestu naj opozorimo na nenavaden, morda celo šokanten podatek o slovenskem poznavanju razmer na delu Balkana, s katerim so bili kmalu združeni v skupni državi. Pred svetovno vojno je le 6,5% slovenskih podjetij poznalo ozemlja drugih jugoslovanskih narodov in trgovalo z njimi, v prvem obdobju po vojni pa so stiki še naprej ostajali šibki.⁴⁴ Elegantna

³⁸ Šorn, Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih, str. 78.

³⁹ Prav tam, str. 86.

⁴⁰ Češki Narodni odbor je v pripravah gospodarske osamosvojitve igral le vlogo patrona skupini češke buržoazije, ki je dejansko pripravljala program. Eden ključnih ljudi v njej je bil Jaroslav Preiss, ravnatelj češke Živnostenske banke in nesojeni finančni minister nove republike. - Vlastislav Lacina: Formování československé ekonomiky 1918-1923. Academia, Praha 1990 (dalje Lacina, Formování československé ekonomiky), str. 60-61.

⁴¹ Minister je postal slovaški politik Vavro Šrobár (imenovan 7. 12. 1918). - Lacina, Formování československé ekonomiky, str. 68-69.

⁴² Milko Brezigar: Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Celje 1918, predgovor.

⁴³ Pogled v novi svet, poročanje na gospodarskem posvetu, ki ga je sklical "Narodni svet" 18. septembra 1918. Ljubljana 1918, str. 11.

⁴⁴ Jasna Fischer: Slovenska gospodarska bilanca ob vstopu v Jugoslavijo. V: Prevrati in slovensko gospodarstvo v XX. stoletju. 1918-1945-1991, str. 21; prim.: Žarko Lazarević: Od regionalnega k

usmeritev Slovenije na južne trge tako ni bila samoumevna. Slovenci so še kako potrebovali usmerjeno gospodarsko politiko razgledanih strokovnjakov.

Seveda ne gre spregledati dejstva, da je bila Slovenija najrazvitejša pokrajina v Kraljevini SHS in je njeno prizadevanje za gospodarsko problematiko razumljivo. Slovaška, v tem pogledu neorganizirana in prepuščena Čehom, ni predstavljala gospodarskega motorja novega prostora. O tovrstnih ekonomskih vprašanjih so zato prvi spregovorili slovaški gospodarstveniki iz prakse - podjetniki in industrialci, ko so naleteli na konkretne težave. V resnično in pravo globino problematike pa so prvi segli šele mladi ekonomisti, ki so končali študije v novi državi. Ti so s svojimi pogledi nastopili v tridesetih letih; med njimi sta se najbolj odlikovala Imrich Karvaš⁴⁵ in Peter Zat'ko.⁴⁶

Zat'ko je trdil, kako so leta 1918 pozabili, da se v politično in gospodarsko celoto spajata ozemlji, ki sta do tedaj imeli povsem različen narodnogospodarski značaj. Po združitvi naj bi zgolj ugotovili, da je Slovaška pač kmetijska dežela in naj to tudi ostane. O tem, ali daje slovaška zemlja dovolj kruha za vse prebivalstvo in ali ga bo dala tudi ob predvidenem naravnem prirastku, ni nihče razmišljal. Zavoženo situacijo bi bilo, trdi Zat'ko, mogoče rešiti le z regionalnim razvojem na novih osnovah.⁴⁷ Karvaš je predvsem kritično opozarjal avtonomiste trde linije, ki so se zavzemali za dualistično ureditev Češkoslovaške s Slovaško kot samostojno narodnogospodarsko enoto, na realne slovaške gospodarske možnosti. Avtonomisti so naivno mislili, da bo zgolj in samo avtonomija prinesla hipno oživitev in izgradnjo slovaške industrije. V taki situaciji pa, je odgovarjal Karvaš, je dejansko treba predvideti nekajdesetletni razvoj, ki bi na dolgi rok izčrpal zaprto slovaško (pretežno kmetijsko) gospodarstvo. Kakor mnogi gospodarstveniki tistega časa (tudi dr. Brezigar) je opažal, da se o gospodarstvu govori kar povprek, rešitve pa odzvanjajo v odrešilnih geslih. Eno takih je gotovo bil avtonomizem, marsikomu nebeška pot v lepšo prihodnost, v kruti realnosti pa trnova pot gospodarskih težav.⁴⁸

Krogi, ki so se zavzemali za gospodarsko avtonomijo, so seveda predvidevali tudi politično avtonomijo in s tem povezan preustroj cele države. Na Slovenskem je tako politiko zastopala katoliška Slovenska ljudska stranka (SLS), osrednja slovenska politična sila v prvi Jugoslaviji. Stranka je sodila v t. i. avtonomistični politični blok in skladno s to usmeritvijo zagovarjala gospodarsko osamosvojitvev

slovenskemu narodnemu gospodarstvu (Preobrazba slovenske gospodarske strukture v drugi polovici 19. in v 20. stoletju). V: Slovenija 1848-1998 : iskanje lastne poti, Maribor 1998, str. 272.

⁴⁵ Imrich Karvaš, rojen 1903, med drugim predavatelj na bratislavski Pravni fakulteti, je bil konec dvajsetih let tajnik Trgovske in industrijske zbornice, nato Zveze slovaških bank in v tridesetih letih Narodnogospodarskega inštituta za Slovaško in Zakarpatsko Ukrajino. Med drugo svetovno vojno je bil guverner Slovaške narodne banke in hkrati član odporiškega gibanja. - Augustín Mat'ovčík a kol.: Reprezenačný biografický lexikón Slovenska. Matica slovenská, Martin 1999 (dalje Reprezenačný biografický lexikón), str. 159; Slovenská otázka v 20. Storočí (ur. R. Chmel). Kalligram, Bratislava 1997, (dalje Slovenská otázka), str. 528.

⁴⁶ Peter Zat'ko, kot Karvaš rojen 1903, je bil od srede tridesetih generalni tajnik Osrednjega združenja slovaške industrije. Zavzemal se je za regionalizem, ki naj bi izravnal razlike med Češko in Slovaško na gospodarskem polju. - Reprezenačný biografický lexikón, str. 373-374; Slovenská otázka, str. 539.

⁴⁷ Peter Zat'ko: Postavenie Slovenska v ČSR zo stránky hospodárskej a politickej; spis iz 1932, ponovno objavljen v: Slovenská otázka, str. 123-126.

⁴⁸ Imrich Karvaš: Na čo avtonomisti nemyslia; spis iz 1933, ponovno objavljen v: Slovenská otázka, str. 156-157.

Slovenije.⁴⁹ Boj različnih državno-upravnih in državno-gospodarskih konceptov, ki se je odvijal v obeh nasledstvenih državah, je zapustil obsežna kritična stališča zagovornikov in nasprotnikov različnih variant in tez. Tako so se v Sloveniji postavili na "Karvaševo linijo" naravni nasprotniki SLS - centralistično in unitaristično usmerjeni mladoliberalci s svojim časnikom *Jutro*. V svojih odgovorih na težnje političnega katolicizma so poudarjali pomen novega trga, češ da so "Veliki evropski industriji /.../ Slovenci konkurenti le v veliki, nam široko odprti Jugoslaviji."⁵⁰ Kajti ob morebitni vzpostavitvi ekonomske meje na Sotli bi agrarna Srbija hitro našla obojestranski trgovinski interes z razvito evropsko industrijo, v avtonomni Sloveniji pa bi nastopilo obdobje gospodarske mizerije.⁵¹

Kljub vsem reformističnim prizadevanjem sta obe državi ostali centralistično dirigirani tvorbi. Gospodarsko raznolikost svojih posameznih delov sta skušala Beograd in Praga razumeti, morda izkoristiti in včasih odpraviti. V Kraljevini SHS je, zanimivo, center političnega odločanja poskrbel, da je vsa država dohitevala Slovenijo,⁵² na Češkoslovaškem pa je, nasprotno, center političnega odločanja poskrbel za to, da Slovaška ni prehitro dohitevala Češke. Tako je na agrarnem Slovaškem v prvem desetletju nove republike delež prebivalstva v kmetijskem sektorju celo zrasel za več kot 4 odstotke.⁵³ Vendar slovaških gospodarsko-političnih komentatorjev takšne številke niso zmedle in prav tako niso omajale njihovega zaupanja v novo družbeno stvarnost, v lastno nacionalno državo in novi trg. Vsem navedenim težavam navkljub so pokončno razglašali vztrajno izboljšanje domačih gospodarskih razmer.⁵⁴

Ena od pomembnih značilnosti v razvoju Kraljevine SHS in Republike Češkoslovaške v prvih letih po vojni je bila tudi velika politična povezanost obeh držav. Njuni slovanski prebivalci so se tako v časnikih naslavljali z brati. Temu poetičnemu vzdušju v politiki pa ni sledilo sodelovanje na gospodarskem polju. Predvsem zavoljo valutnih razmerij in tečajnih razlik je leta 1920 znašal jugoslovanski izvoz na Češkoslovaško zgolj 5,1% celotnega državnega izvoza, leto kasneje pa še manj, in sicer 4,1%. Češkoslovaški izvoz v Kraljevino SHS je bil opaznejši in vzpenjajoč, leta 1920 je znašal 9,2% celotnega češkoslovaškega izvoza, leto kasneje pa že 20,4%.⁵⁵ V jugoslovanski strokovni javnosti bi bila verjetno na tem mestu umestna trezna presoja zunanjetrgovinskih stikov obeh zaveznic, ki pa je seveda ni mogoče najti, saj so politični interesi znova zameglili ekonomske. Češkoslovaška je bila vedno naslikana v najlepši luči in z najlepšimi nameni. Časnik *Jutro* je leta 1923 priobčil misel: "Kakor politično, tako ji (Češkoslovaški,

⁴⁹ Jurij Perovšek: Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS (1918-1929), *Viri* 13, Ljubljana 1998, dok. št. 20 (Program Slovenske ljudske stranke oblikovan ob volitvah v Narodno skupščino Kraljevine SHS leta 1923), str. 82-86; *Jutro*, 3. 4. 1923, uvodnik.

⁵⁰ *Jutro*, 3. 4. 1923, uvodnik.

⁵¹ Prav tam; Gligorijevič, *Parlament i političke stranke*, str. 287.

⁵² Leta 1910 je znašal povprečni narodni dohodek na prebivalca na jugoslovanskem ozemlju 62% slovenskega, pred 2. svetovno vojno pa 70%. - Lazarevič, *Na južnih obzorjih*, str. 206.

⁵³ Od 1921 do 1930 za absolutno 74.166 ljudi ali 4,1%. - Zdeno Jaura: *Pristupy k vzťahom medzi priemyslom a poľnohospodárstvom na Slovensku v dvadsiatych rokoch*. *Ekonomický časopis*, 30, 1982, št. 9, str. 839.

⁵⁴ Průdy, november-december 1925, *Mir*. Andrýs. Sedem rokov hospodárstva v našej samostatnosti, str. 587-591.

⁵⁵ *Jutro*, 12. 4. 1923 (priloga), *Zvestoba za zvestobo!*

op. J. G.) bomo Jugoslovani tudi ekonomsko zvest in trajen zaveznik."⁵⁶ Če primerjamo to pisanje s poročilom o finančnem stanju v Kraljevini SHS, objavljenem v slovaškem finančnem časniku *Slovenský Pen, ťažník*,⁵⁷ ugotovimo vsaj eno pomembno podobnost. Za potrebe političnega zavezništva so oboji izrabljali ekonomsko sliko obeh držav, ki je bila zmeraj prikazana skoraj idilično, kot stanje velikih potencialov in obetajočega napredka. In to iz ust oziroma izpod peresa salonskih ekonomistov iz političnih kabinetov.

Jure Gašparič

INTEGRATION OF THE TERRITORIES OF SLOVAKIA AND SLOVENIA INTO THE ECONOMIC REALITY OF THEIR NEW STATES IN 1918

S u m m a r y

After the disintegration of Austria-Hungary in 1918, several states-successors emerged from their ruins. The Slovene territory became part of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, while Slovakia became part of the Czechoslovak Republic. Both new states came into being after the unification of territories from different environments. Czechoslovakia was composed of the parts of the Austrian and Hungarian half of Austria-Hungary. The Yugoslav state, apart from the territories from both parts of the Habsburg Empire, also comprised Bosnia Herzegovina, hitherto ruled directly from Vienna, and two previously independent kingdoms, Serbia and Montenegro. In this way, two completely new political, cultural and economic realities emerged, without any prospect of swift integration and consolidation. Slovakia, whose prevailing economic activity was a low productivity agriculture which engaged more than 60 percent of the population, united with the much more developed Bohemia from the Austrian part of the empire, where only 34 percent of the population were employed in agriculture and almost forty in industry.

Like Bohemia, Slovenia belonged to the more developed Cis-litvania, although its rural population exceeded sixty percent. Nevertheless, the Slovene situation was better than the Slovak, as the Slovene economy during its Austrian period recorded several positive trends - it had a developed transportation network, was well provided with energy and had developed financial institutions. When, in 1918, Slovenia entered the Kingdom of SCS, it became its most developed part with a wide, customs-protected market. On the other hand, the Bohemian industry started to supplant the Slovak which was only making its first steps. One of the elementary problems which emerged during the formation of the new economic market was the lack of infrastructural connections. Transportation difficulties and high transportation tariffs, in particular, drastically reduced the competitiveness of companies on the new markets. They constituted a special kind of "custom duty" which placed an additional burden on exporters to the new parts of the country, whilst for the weaker companies it represented a protection against competitors from those parts.

Another issue to be highlighted is non-harmonised taxation. Until 1928, tax payers in Slovenia, where Austrian taxation applied, also paid income tax which was neither known nor paid in eastern regions. In Czechoslovakia, where income tax was paid only by the Bohemian tax payers before the unification (in Hungary a truncated version of this tax was introduced only during the world war) this was quickly established throughout the country. In both cases the taxation policy was dictated from the centres of political power. Both countries also carried out the so-called currency separation and introduced their own currencies. In Czechoslovakia, the new Czechoslovak crown emerged, and the dinar in the Kingdom of SCS.

⁵⁶ Prav tam.

⁵⁷ *Slovenský Pen, ťažník*, 25. 5. 1921, Finančné položenie Juhoslávie. "Štátno-finančné položenie bratského juhoslovanského štátu možno považovať za celkom priaznivé. Juhoslávia je zem dosiaľ nevyužitého ohromného bohatstva. Keď aj štátny rozpočet dnes nevykazuje ešte kýžených priaznivých výsledkov a juhoslovanský finančný minister musí z istých dôvodov i clamí, taxami a podobnými vecmi operovať, jednako je veľmi blízky čas rovnováhy príjmov a výdavkov štátnych." ("Državno-finančni položaj bratske jugoslovanske države lahko ocenimo kot povsem ugoden. Jugoslavija je dežela doslej neizkoriščenega ogromnega bogastva. Četudi državni proračun danes še ne kaže kakih ugodnih rezultatov in mora jugoslovanski finančni minister iz nedvomnih razlogov operirati tudi s carinami, taksami in podobnimi reči, je prav tako zelo blizu čas ravnotežja državnih prihodkov in odhodkov.")

Different economic orientations which emerged in Slovenia and Slovakia between the two wars, as a result of their new political situation, can be divided into autonomist (regionalist) and centralist. Those advocating the former saw a realistic opportunity for economic progress in economic autonomy, while those supporting the latter defended a uniform, state-run economy. Despite the efforts of autonomists Czechoslovakia and the Kingdom of SCS remained centrally controlled states, both politically and economically.